

Literatura →

Literatura hamaika eskutara

Alex Gurrutxaga

Txantreako Euskaldunen Biltokiak 10. itemuga zela-eta liburua argitaratu zuen iaz. Ospakizun doinu zator *Hitza bide, bizia xede*, baina baita aldarrikapen gisa ere, ez baita manifestu makala izenburukoa: hitza (euskara) bidea da, eta helburua haren bidez bizitzea, norbanako eta herri orok baitu bere hitza.

Literatur bilduma da *Hitza bide, bizia xede*, baina nekez laburtu daiteke hitz batean zeren bilduma den. Izan ere, poesia, narrazioa, saiakera, epigrama edo hiztegia ditu barnean (baita Polo Gartziairen marrazkiak ere). Norbaitek esan lezake denetarik pixka bat izanik ezerk ez duela erabat aseko, eta gerta daiteke, baina pluraltasun horretan dago liburuen berezitasunetako bat.

Ohikoa ez den beste ezaugarri bat ere bada: «Antologia bat da —idatzi du sarreran Fernando Reyk—, gure elkartearekin edo gutako batzuekin harremana izan duten idazleek osatua. Haiekin bat, gure auzoan idatzi zaleak diren beste batzuek ere egin

nahi izan diegu tokia». Horrela, Bernardo Atxaga, Aingeru Epaltza eta Miren Agur Meaberen tesuen ondoan aurkituko ditu irakurleak Kruzi Barrena, Fertxu Izquierdo eta Arantza Santestebanenak. Esan behar da testu guztiek ez dutela maila bera, edo areago, alde handiak daudela. Baina bildumaren maila epaitu behar banu (eta hala behar dut) esango nuke bere helburua lortzen duela, alegia ahal bezain anitza izatea eta, hortaz, bilduma txukuna dela.

Lau atal poesia dira, laurak ere oso tonu desberdinekoak. Atxagaren testuak (*Egunak badoazi*) denbora du gai, eta idazlearen poesiak hain berea duen narraitibitate eta kadentzia erritmikoa (paralelismo, errepikapen eta zerrrendekin). Castillo Suarezren *Bezetzeko moduko ametsak* prosa poetikoa da, bere azken liburuarren ildokoa. Joxemari Sestorainek *Poema solteak* itzuli ditu eta haiei buruzko ohar interesgarri eman. Azkenik, Kruzi Barrenaren bi poema daude; kutsu erromantikoa dute eta neroni ez naute ase, topiko eta klitxeetan oinarritzeagatik.

Gainerako testuak narrazioak dira, eta hauen tonu eta gai aniztasuna ere nabaria da. Esaterako, Aingeru Epaltzak maki brigada bateko partaide baten abentura kontatu du *Zangoak bezain motel* ipuinean. Oso ongi funtzionatzen du narrazioak, ederki girotua dago eta tentsioari amaieraraino eusten dio. Miren Agur Meaberen *Plusaren tentazioa* kontakizuna primizia bat dugu, aurten aterako den *Kristalezko begi bat* nobelaren zatia: sentsibilitate apartekoa transmititzen du testuak suizidioaz eta norberak bizitzan duen lekuaz gogoeta egitean. Beste bat aipatzearen, Fertxu Iz-



'HITZA BIDE, BIZIA XEDE'

■ **Argitaratzaileak:** Txantreako Euskaldunen Biltokia eta Pamiela.

quierdok Tarzan jarri digu hiriko junglan: absurdua eta traszendentala ezkonduz, Chicagotik abiatu eta Mexikon zehar, *travelling* trepidantea da *Bizitzaren bueltak*.

Bestealde, narrazioen artean bada diru testu ezohikoagoak ere. Xabier Mendigurenek Maria Magdalakoaren Ebanjelioaren pasarteak idatzi ditu. Ideia orijinala da eta landutako gaiak interesgarriak (prostituzioa, generoak, sexua, e.a.) baina esango nuke emaitza tesi-ipuina teorikoa dela. Xabier Olarrak, berriz, Twitter-i buruz (erlijio berri horretaz) testu multiformea osatu du, oso ongi funtzionatzen duen umorez gainezka. Azkenik, Joseba Sarrionandiak epigramaren genero klasikoak landu du, modu distiratsuan egiazki: politika eta gizartea du jopuntuan, tonu ironiko eta umoretsuz.

Ikusten duzunez, testu gehien maila altuaz gain, bildumak aniztasun paregabea du forma eta gaietan. Idazle bakoitzaren estiloari esker, literaturaren ahala eta aukera mugagabeak agerian daude *Hitza bide, bizia xede*-ren orrietan.



'FEMINIST AGENDA EUSKAL NARRATIBA GARAIKIDEAN'

■ **Egilea:** Gema Lasarte Leonet.
■ **Argitaratzailea:** Euskal Herriko Unibertsitatea.

Protagonista femeninoen ezaugarriak eta bilakaera euskal narratiba garaikidean tesia idatzi zuen Gema Lasarte Leonetek, eta tesi hori argitaratu du orain EHUk. Emakumeek idatzitako euskarazko eleberrietako pertsonaia protagonista femeninoak aztertu ditu Lasarte Leonetek, 27 nobela harturik onarri.



'FAKIN XOKONA'

■ **Egilea:** Oier Goitia Abadia.
■ **Ilustrazioak:** Iker Moreno.
■ **Argitaratzailea:** Ataramiñe.

Oier Goitia Abadiak kartzelan idatzitako poemak biltzen ditu liburua, Mikel Antzak apailetuak eta aitzinsolas batez aurkeztuak. Fresnesko kartzelan ezagutu zuten elkar biek; han jankin arazi zion Goiriak Antzari poemak idatzen zituela, eta Antzari argitaratzeko egokiak iruditu zitzaion haietako batzuk.



'BELARTZETIK IHARTZERA. UDABERRI ETA UDAKO JAI-OHITURAK'

■ **Egilea:** Igone Etxebarria.
■ **Argitaletxea:** Eusko Jaurilaritza.

Udaberriko eta udako esaerak, nekazaritza munduko ohiturak eta zenbait erroto jasotzen ditu Euskara Mintzagai bildumako lan honek. Ohitura erlijiosoko ez ezik, antzinako erlito eta esaerak ere aurkituko ditu irakurleak.

↓ Haur eta gazte literatura

Lezioak bizitzari buruz

Imanol Mercero

Joan Mari Irigoienek bi liburukitan banatutako haur eta gazteentzako poesia bilduma argitaratu berri du *Hitzen gurrupila* izenarekin. Aurkezpenean emandako azalpenen arabera, bildumako bi liburua bilobak gogoan idatzi ditu, euren omenez eta euren etorkizun bateko irakurketa izan daitezkeen.

Bildumako lehen ale hau batik bat pieza laburrez osatuta dago, salbu lau orrialdeko luzera duen ipuin bat eta orrialde pare bateko dozena-erdi poema. Hurrenkera ez da gardena, atal edo banaketarako sistematik ez dago, ezta aurkibiderik ere. Testuak elkarren segidan daudenez eta datorrena zertaz eta zein tonutan ariko den jakin ezinenez, irakurleak sedukzioarako irekita egon behar du, idazleak proposatutako onartzeko prest.

Zeren liburu hau ezer baldin bada, sedukzioaren, probokazioaren eta jolasaren bidez zabalduta ko mezu bilduma baita.

Poemak lau multzotan bana daitezke, gaiaren arabera: hizkuntza jolasak, probokazioa, bizitzaren aurreko ohartarazpenak, salaketa sozialak. Bistan da lehen bi gaiak «arinak» direla eta beste biak arau-gizurleak, etikaz dihardutenak.

Hizkuntza jolasak oso sofistikatuak dira eta maila goreneko bilduma osatzen dute: «Hitza bere gurrupilean/jira eta bira:/ batean izan daiteke harri-jasa,/ bestean solasa./jolasa...», erritmoan eta kakofonian: «Koko hori kolokan zagok,/ eta kontuz:/ Koko hori, izan ere, ez duk kukua: (...); bai eta fantasia ere: «Dena gerta daiteke/ ametsen/denborarik gabeko/denboran: (...).»

Probokazioa bilatzen dutenak ez dira motz geratzen. Eskatologikoak: «(...) Andres Baldres baitut ikusten nik;/ atera du gordelekutik pitilina, (...); «Galtzak jaitsi ditu/ kakontzi urduriak;/ inguru hartu du/ euli-euriak...». Erokeriak: «Do-re-mi;/ burutik nago ni!» Era guztietakoak: «(...) Eta orain, Jordi/hordi hadi;/ hordi ha-

di herori ere,/ Eduardo/ eta sartu di dizkizuet ipurtzuloan/ bi petardo...».

Bizitzaren aurreko ohartarazpenak: kotxeak: «Bide batean bi kotxe (...) joan dira mendian beheira iraulka (...); tabakoa: «(...) marbor ez bada, chester;/ hilko haiz laster»; norbere buruaz: «(...) Bizitzari, ordea,/ beti egin behar zaio aurre/ nor bere kemenaren asto-



'URRUNEKO MOTORRAK MILA ZALDI'

■ **Idazlea:** Joan Mari Irigoien.
■ **Ilustratzailea:** Antton Olariaga.
■ **Argitaletxea:** Elkar.

ari arre!») Eta askoz gehiago: elikadura, zarata, ikasketak, alkohola...

Salaketak ere amaigabeak dira. Polizia eta gazteak: «(...) Gidari gaztea ongi zihoin, (...) horregatik geldiarazi baitute mutila:/ tximaluze bat delako (...); aberastanaren banaketa: «(...) ni mizerian bizi naiz,/ eta zuk daukazu erdia/ niri eman behar...»; biolentzia matxista: «Gizonak/ sarritan,/ gizon izateko/ emakumearen gainetik dagoela erakutsi behar (...)». Eta beste asko.

Etengabeak kultur eta gizarte mailako erreferenteak, asko garai batekoak (Van Poppel, J.M. Peman, I. Bergman,...) edota kultura maila jasokoak (Antigona, Goya, Bach,...) eta ibilgailuen presentzia zer esan, liburuen izenburuan hasten dira-eta.

Hainbesteko erreferente eta esan-behar dituen obra izanik ia nahitaezkoa da heldu batek kudeatzea hurren irakurketa.

Baina guztiaren gainetik, hori bai, goza ezazue hizkuntzaren maisu honekin, merezi du eta.